

timonium eius nemo accipit: qui autem accipit, ostendit eum veracem esse. Quod autem audiuit, hoc testatur, quia quem misit Deus, verba Dei loquitur. At quomodo non loqueretur verba Dei, cui non datus est spiritus ad mensuram, sicut cæteris hominibus. Alij enim datur per spiritum sermo sapientiæ. 1. Cor. 12. ❖ alij sermo scientiæ secundum eundem spiritum, alij fides in eodem spiritu, &c. Nec est admodum hoc loco laborandû, vt coniungas coniunctionem rationalem enim, siue Græcum γὰρ nam plerunque Græcis τὸ γὰρ abundat, & Euangelistæ, qui non admodum studiosi fuerunt Græcæ phrasæ, plerunque vtuntur γὰρ pro δὲ: quod si ita est, sensus esset: Non autem mensuram dat Deus spiritum ipsi filio, nam reliquis sanctis ad mensuram dedit. Sensus est autem, quod pater supereffluenter & immodicè spiritum sanctum filio suo Christo impertitus est, & quod vsque adeo filium pater dilexerit, vt omnia illi in manus dederit, id est, quod potestati illius omnia commiserit. Vnde nihil mirum est, si ad eum, cui immensa spiritus plenitudo credita est, quique omnia possit, relicto Ioanne omnes confluant. Quinimo quod maius est, qui credit in filium, habet vitam æternam, quam dare vnus ille potest. Ergo ad eum tantum præparare possum, illi in manu est, sibi fidem habentibus & credentibus largiri. Qui autem ei non crediderit, non videbit vitam: quia Christum veram vitam aspernatus est, sed in morte æterna permanebit, nimirum in continua Dei ira & indignatione, quæ iugis manet super diffidentes & incredulos, in vindictâ perpetuâ manentem, vt Prouerb. 19. ❖ Parata sunt derisoribus iudicia, & mallei percutientes stultorum corporibus.

❖ 1. Cor.
 12. a.

*Prouer.
 19. d.

CAPVT QVARTVM.

Transiens Iesus à Iudæa in Galilæam, itinere fessus, cû Samaritana loquitur, deinde Samariam introducitur, ibiq; plurimos sua prædicatione conuertit: inde profectus in Galilæam, mansit in Cana Galilææ: inde inuitatus à Regulo, suscitauit filium eius in Capharnaum.

V.

† De con-
fess. dist.
4. capite.
Quando
ab Ieroso-
lymis.

Vtergo cognouit Iesus quia audierunt Pharisæi quòd Iesus plures discipulos facit, & baptizat, quam Ioannes (quanquam Iesus non baptizaret, sed discipuli eius) reliquit Iudeam, & abiit iterum in Galileam. Oportebat autē transire per mediam Samariam.

Christus inuidiam Iudæorum agnoscebat, qui iam illum quærentes ut persequerentur, sciens tempus suum nondum aduenisse, reliquit Iudeam, Galileam profecturus. Ea præcipua inuidiæ causa, quòd plures congregaret discipulos, & quòd baptizaret non ipse, sed discipuli eius. Correctio est eius quod superiori capite dixerat: & morabatur cum eis, & baptizabat: nimirum ut intelligas, quòd baptizabat non per se, sed per discipulos suos. Qui autem per alium facit (ut vulgato proverbio dicitur) per seipsum facere videtur. Quanquam etiam baptizantibus apostolis, hoc est aqua tingentibus, solus Christus verè baptizabat: quippe qui suapte virtute solus peccata ablueret. Quærit autem Albinus, si in hoc baptismo discipulorum Christi daretur spiritus sanctus, propter verba sequentia: Spiritus sanctus nondum fuerat datus, quia nondum Christus fuerat glorificatus? Profectò inquit, dabatur spiritus sanctus in hoc discipulorum baptismo, non tamen ea manifestatione, qua post ascensionem & glorificationem Christi.

Venit ergo in civitatem Samariæ, quæ dicitur Sichar, iuxta prædium & quod dedit Iacob Ioseph filio suo. Erat autem ibi fons Iacob. Iesus autem fatigatus ex itinere, sedebat supra fontem. Hora autem erat quasi sexta. Venit autē mulier de Samaria haurire aquam. Dicit ei Iesus: Da mihi bibe. Discipuli enim eius abierant in civitate, ut cibos emerent.

Sichar eadem quæ & Sichima Iosepho dicitur, & Sichem metropolis Samariæ, quæ ædificasse dicitur Emor pater Sichem, quæ postea ab euentu dicta est Sichê, qui à filijs Iacob ibidem pro stupro Dinæ sororis eorum occisus est. Hæc à Hiero. in Hebraicis quæstionibus Neapolis nuncupatur, & hæc est in tribu Manassè, Alia est, quam ædificavit Ieroboam in monte Ephraim, & hæc est in tribu Ephraim, vt 3. Reg. 12. sed in priore ossa patriar-
chæ

chæ Ioseph, quæ secum attulerunt de Aegypto, sepulta
 sunt in ea parte agri, quem emerat Iacob à filijs Emor pa-
 tris Sichem, quæ & Salem aliquando dicta est, Genes. 33.
 non ea quæ postea Ierusalem vocata est, sed Salem Sichi-
 morum in terra Chanaan, & sita est iuxta montem Gari-
 sim. Venit ergo Iesus in Sichar, iuxta prædium quod de-
 dit Iacob Ioseph filio suo. Puto autè esse illud prædium,
 de quo Gene. 48. loquitur Iacob, datq; Ioseph filio suo
 dicens: Do tibi partem vnâ extra fratres tuos, quam tuli,
 de manu Amorrhæi in gladio & arcu meo. Quanquam
 hoc loco Hiero. in quæst. Hebraicis interpretatur non
 prædium, sed Sichimam ipsam, quæ Salem tunc diceba-
 tur, & tēpore Hieronymi Neapolis. Sicq; Aug. & Euse-
 & Chryso. exponūt. Tamen cū eo loco Genes. 48. pro-
 do tibi partem vnâ, Hebraicè נתת לי שבט אחד
 natathi lecha Sechem ahad, id est, dedi tibi Sechem vnâ,
 id est, partem vnâ. Septuaginta reliquerunt vocem He-
 braicam, & verterunt, ἐγὼ δὲ δίδωμι σοι σίχημα ἰσχυροῦς,
 id est, ego autem do tibi Sichimam præcipuâ. Hinc fa-
 ctum est, vt quidam locū de Sichima interpretantur, quâ
 dicit se in gladio & arcu vi bellica de manu Amorrhæi
 tulisse, factū Simeonis & Leui ob stupratam Dinam so-
 rorem sibi tribuens. Cū autem Sichem appellatiuū e-
 tiam sit, significetq; partem vel humerū, & ahad vnum si-
 gnificet, videtur interpretandus locus de ea parte agri,
 in qua fixit Iacob tabernacula: quanquam emit à filijs
 Emor patris Sichem. Neque obstat quod Gene. 48. dicitur:
 quam tuli in gladio & arcu meo: neque enim per ar-
 cum & gladiū vim armatū Iacob intelligere debemus,
 qui nunquam bellasse legitur, sed arma illius & arcus o-
 rationes & deprecationes sumere possumus. Quomada-
 modum & hunc locum Chaldæus interpres vertit: quam
 tuli de manu Amorrhæi oratione mea & deprecatione
 mea. Prædium ergo istud pars est illius agri, quam emit
 Iacob, Genes. 48. Samaria autem, de qua hic, non ciui-
 tatis nomen est, sed regionis appellata est, ab eiusdem
 nominis ciuitate, quâ ædificauit Amri rex Israël. 3. Reg.
 16. quæ postmodum destructa, & rursus instaurata Seba-
 ste dicta est. Ociosum autem non est, quod Euange-
 lista ait: Oportebat eum transire per mediam Samariam,
 ne in

ne in odium Pharifæorū, quibus inuifæ erant gentes, æ maximè Samaritani, videretur relictis Iudæis ad alienigenas tranfire, cum ijsque, quod Iudæis non licebat, commercium habere. Ideo ait: quòd oportebat eum tranfire per medium Samariam, quia à Iudæa in Galilæam proficifcenti media occurrit Samaria. In Galilæam autè abire Iefus voluit, vt Pharifæorum inuidiam declinaret. Vbi autem ad prædium Iofeph peruenit, confedit fupra fontem qui illic erat, fiue magis puteum. Nam à fundenda aqua etiam alti putei fontes dicuntur. Dicitur autè fons fiue puteus Iacob, quòd in prædio illo habitans Iacob, vt verifimile eft, ibi puteum foderat. Quod autem ait: fedebat fupra fontem, fic Græcè eft, *ἴθρ. θίξετο ἔτως ἐπὶ τῆ πηγῆ*. Forfan Græcè erat *ἐπὶ τῆς πηγῆς*, id eft, iuxta fontem, quod magis hoc loco quadrabat, quàm fupra vel fuper. Certè Theophylactus interpretatur apud fontem, ipfe autem, & ante eum Chryfoftomus *ἔτως*, pro fic. Quid eft quod additur, fedebat fic? Simpliciter, videlicet prout locus feffe offerebat, vel humi. Sedebat autem, corpus fatigatum ex itinere refocillans, & iuxta fontem recreans: erat enim penè meridies, quando fol vehementior eft. Vnde ait: Erat hora ferè fexta, quæ noftro mōre .12. eft. Itaq; fatigatum fuiſſe Iefum ex longo itinere, & æſtu ſolis, & ardore. Quod autem *ἔτως* & fic pro negligenter vſurpatur, non eft nouum. Nam Terentius in Andria τὸ fic pro leuiter & negligenter vſurpat, dicens: Mirabar hoc ſi fic abiret.

Dicit ergo ei mulier illa Samaritana: Quomodo tu, Iudæus cum ſis, bibere à me poſcis, quæ ſum mulier Samaritana? Non enim contuntur Iudæi Samaritanis.

Indubiè ex lingua & habitu Chriſti agnouit eum eſſe Iudæū Samaritana, ideo miratur quomodo ab ea bibere poſcat. Non enim ait, contuntur Iudæi Samaritanis, id eſt, commercium cum eis nō habent, imò eos abominantur, tum propter vetera odia, de quibus .1. Eſdr. 6. & Iofeph lib. 11. cap. 4. Antiq. Iudaic. tum quia, etſi quinq; libros Moyſi recipent, cæteros tñ ſcripturæ libros abijciébāt, deosq; Gentiliū colebāt. Vnde & Iudæis plus quàm cæteræ Gentes inuiſæ erant. Inde opprobrij loco Chriſto obiecerunt Samaritanum eum eſſe.

Reſpon-

Respondit Iesus, & dixit ei: Si scires donum Dei, & quis est qui dicit tibi: Da mihi bibere, tu forsitan petisses ab eo, & dedisset tibi aquam viuam. Dicit ei mulier: Domine, neque in quo hauriris habes, & puteus altus est, unde ergo habes aquam viuam? Nunquid tu maior es patre nostro Iacob, qui dedit nobis puteum, & ipse ex eo bibit, & filij eius, & pecora eius. Respondit Iesus, & dixit ei: Omnis qui bibit ex aqua hac sitiet iterum: & qui autem biberit ex aqua qua ego dabo ei, non sitiet in eternum: sed aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aque salientis in vitam eternam. Dicit ad eum mulier: Domine, da mihi hanc aquam, vt non sitiam, neque veniam huc haurire.

† Inf. 7. f.
De pœ.
dist. 1. ca.
Charitas.

Nota est ad literam historia. Tantum id considerandum est, quod sensim Christus à muliere aquam postulans, erigere vult, vt viuam à se spiritus sancti & veritatis gratiam postulet. Mulier autem adhuc carnalis & animalis pergit de hac sensibili aqua intelligere. Viuam autem aquam intelligebat mulier, aquam è terra scaturientem, & in terra sponte fluentem. Vnde respondet: Nunquid maior es patre nostro Iacob, quasi dicat: Pater noster Iacob hac aqua contectus fuit, meliorem et viuaciorem si quidem inuenire potuisset, nobis daturus. Iesus autem planius sensibilibus aquarum differentiam à spiritualibus illi proponit, quod qui ex aqua sensibili bibit, rursum sitiat, qui autem ex spirituali, quam solus ipse præstat, nunquam sitiet: quippe quæ bibenti fons aquæ salientis fiat in vitam æternam, id est, quæ perpetuò illi fundat spiritualis gratiæ aquam in eternum viuificantem, ac nunquam sitire sinentem. Mulier autem, etsi nondum vim huius aquæ planè intelligens, huiusmodi aquam à Christo postulat.

Dicit ei Iesus: Vade, voca virum tuum, & veni huc. Respondit mulier, & dixit: Non habeo virum. Dicit ei Iesus: Bene dixisti: Quia non habeo virum. Quinque enim viros habuisti, & nunc quem habes, non est tuus vir. Hoc verè dixisti. Dicit ei mulier: Domine, video quia propheta es tu. Patres nostri in monte hoc adorauerunt, & vos dicitis, quia Ierosolymis est locus tibi adorare oportet.

N n

Non

Non viri opera vsurus virum vocare iubet, quippe quem sciebat non esse venturum, sed vt mulieri diuinitatem suam aperire incipiat, vade inquit, & voca virum tuum. Quæ cum non habere se professã esset, occulta mulieris aperit, indicans eam quinque viros habuisse, abuti autem alio, qui vir ac maritus eius non esset. Vnde & continuo prophetam eum esse fatetur. Et cum alterationem saepe audiisset inter Iudæos & Samaritanos, his in solo monte Garisim (nam hoc illi monti nomen) adorandum Deum esse contendentibus, illis autem Ierosolymis tantum, problema hoc Christo proponit mulier, vt quidam aiunt, putas dogma Samaritanorum melius esse, quàm Iudæorum. Ego autem propositi à muliere problema, vt de eo crederet quod Christo videretur, quem iam habebat vti prophetam. Quod autem ait: Patres nostri, Iacob cum familia intellexit, qui in prædio illo erexit altare, ibique Deum inuocauit, vt Gene. 33. maioresque suos omnes. Adorationis autem nomine omnem Dei cultum, sacrificiorumque ritum intelligit.

‡ Deut. 12. a. Dicit ei Iesus: Mulier, crede mihi, ¶ quia venit hora, quando neque in monte hoc, neque in Ierosolymis adorabitur patrem. ‡ Vos adoratis quod nescitis, nos adoramus quod scimus: quia salus ex Iudæis est. Sed venit hora, & nunc est, quando veri adoratores adorabunt patrem in spiritu et veritate. Nã et pater tales querit, qui adorēt eū. † Spiritus est Deus, et eos qui adorāt eū, in spiritu et veritate oportet adorare.

‡ 4. Reg. 17. f. & g. Luc. 7. e. 1. Cor. 3. d. 2. cor. 3. d. ‡ 4. q. 2. c. Quidã autē. §. Anthropomorphitã.

Duo proposuerat Samaritana. Prius, quod Samaritanis nõ liceret alibi, quã in monte Garisim adorare, id est, sacrificare: de hoc enim adorationis genere potissimum præfens locus intelligitur. Alterum, quod Iudæis alibi quàm Ierosolymis non liceret. Vtrorumque cultum cessaturum Christus asserit. Nã hora venit inquit, & tẽpus, quãdo & vester, & Iudæorum cultus, nec hic vos, neque Iudæi Ierosolymis patrem adorabitur. ¶ Non quod postea & Samaritanis in eo monte, & Iudæis in Ierosolymitano templo veriori cultu Deum adorare non liceret, sed huc sensum prædedit Euangelista, quod iã instat hora, quando ad adorandum verò cultu Deum nullus præscribetur locus, ita vt alibi adorare nefas sit. Obiter verò Samaritanã submonet,

submonet, præstare Iudæorum cultum cultui Samaritanorum, dicens: Vos adoratis quod nescitis, id est, quòd in monte Garisim adoratis, nescitis qua ratione suffulti id faciatis, neque aliud argumentum habere potestis, quàm quòd Iacob ibi adoravit: at nondum lege lata, quæ postea vetuit alibi quàm Ierosolymis adorare. Nos autem, Iudæi scilicet, adoramus quod scimus, id est, quòd Ierosolymis tantùm, & in templo adoramus, sicut scriptura hoc facimus, Deuter. 12. ❖ Non facietis ita ❖ Deut. domino Deo vestro, sed ad locum quem elegerit dominus Deus vester de cunctis tribubus vestris, ut ponat nomen suum ibi, & habitet in eo, venietis, & offeretis in loco illo holocausta, & victimas vestras, decimas & primitias manuum vestrarum, & vota atque donaria, &c. Vel intellige, quòd Samaritani adorant quod nesciunt, quia licet Deum verum colerent, non tamen solum Deum putabant: adorabant enim & alios deos. Itaq; non planè Deum esse sciebant. Iudæi autè quod adorabant sciebant, quia vnū illū solū ac verū Deum esse sciunt. Ideo inquit, nos Iudæi adoramus quod scimus, quia salus ex Iudæis est. Ideo quia veri Dei & salus cognitio à Iudæis ortū habuit, à quibus & cæteris innotescere cœpit, vnū solū & verum Deum esse, & posthabenda idola. Ne verò in carnalibus & ceremonialibus sacrificijs & vmbri diutius hærendū putarent Iudæi, subdit: Venit hora, & nunc est, quando veri adoratores adorabunt patrem in spiritu & veritate. Vbi spiritum contra carnalia, sacrificium ouium & pecudum, aliorumue animalium distinguit: veritatem autem contra vmbra, & imaginem. Nam carnalia Iudæorum sacrificia erant tantum vmbra & imago veri illius sacrificij, quod pro mundi salute oblaturus erat patri in ara crucis **CHRISTVS** dominus. Quibus per Christi aduentum iam cessantibus, rectè subdit: Nam pater tales quærit, qui adorent eum, in spiritu scilicet, & veritate, hoc est, non in carnalibus sacrificijs, sed spe, fide, & charitate, ut quæ Dauid ait in spiritu contrito & humiliato: quia inquit **CHRISTVS**, spiritus est **DEVS**. Ideo quæ non carnalibus ceremonijs, prout olim à Iudæis, & ipsis crassibus & carnalibus adorari iam non vult, sed spirituali cultu.

Dicit ei mulier: Scio quia Messias venit, qui dicitur Christus: cum ergo venerit, ille nobis annuntiabit omnia. Dicit ei Iesus: Ego sum qui loquor tecum.

Cum prædixisset Christus instare iam tempus, cum carnalia Iudæorum sacrificia cessarent, alius que superue niret adorandi patris ritus, ac iam in omniû expectatio ne Messias esset, rectè subdit: Scio quia Messias venit, in præsentem: nam Græcè est ἔπειτα. Melius itaq; interpres, venit, quàm Erasmus, venturus est, etsi putet hoc loco magis quadrare futurum. Quorsum enim diceret mulier: Scio siue intelligo quòd Messias veniet. Quis enim hoc ignorabat ex Iudæis & Samaritanis, quinque libros Moyli retinētibus. Ideo verbis Christi persuasâ mulier, prope esse vt legalia cessarent sacrificia, scio inquit, quia Messias venit, id est, intelligo iam dictis tuis aduentare Christum & Messiam, propeque illum, ac quasi in foribus esse: qui cū venerit, annuntiabit nobis omnia, nos que verum ac legitimum Dei cultum docebit. Iesus autem docilem mulieris animum videns, adeoq; ad fidem pronum, non sustinet illam diutius celare, sed ego, inquit, sum qui loquor tecum, quasi dicat, nam putes aduentare Messiam, iam iam etenim venit. Nam & ego ille ipse sum, qui tecum loquor.

Et continuo venerunt discipuli eius: & mirabantur quia cum muliere loquebatur. Nemo tamen dixit: Quid quæris, aut quid loqueris cum ea? Reliquit ergo hydriam suam mulier, & abijt in ciuitatem, & dixit illis hominibus: Venite, & videte hominem qui dixit mihi omnia quæcunque feci. Nunquid ipse est Christus? Exierunt ergo de ciuitate, & veniebant ad eum.

Discipuli superuenientes non audent Christum interrogare quid quæreret à muliere, an aquam, an iter, vel aliud quidpiam, aut quamobrem cū illa tam abiecta muliere & prophana, timentes ne arguerentur interrogationis incautæ, nescientes mysterium Ecclesiæ ex gentibus futuræ. Reliquit igitur mulier hydriam, & festina currit in urbem, quid inuenisset annunciatura, dicens: Inueni hominem, qui dixit mihi quæcunque feci. Nunquid ipse est Christus? Non quod dubitaret, interrogat mulier,

mulier, sed perinde est illud, ac si diceret, quod vulgo di-
ci solet, possitne ille esse Christus? ut ad explorandum
illos alliceret, ac iam ipsi cum eum audiissent, facilius
persuaderentur. Et hoc prudentius, quam si aperte dixis-
set: Ipse mihi asseruit se Christum esse. Rogat itaq; eos,
vt & ipsi an ita sit, experiantur.

Interea rogabant eum discipuli, dicentes: Rabbi, manduca.
Ille autem dixit eis: Ego cibum habeo manducare, quem
vos nescitis. Dicebant ergo discipuli ad muticem: Nunquid
aliquis attulit ei manducare? Dicit eis Iesus: † Meus cibus † De pot.
est vt faciam voluntatem eius qui misit me, vt perficiam dist. 3. ca.
opus eius. Nonne vos dicitis quod adhuc quatuor menses Inter hæc
sunt, & metis venit? Ecce dico vobis: † Leuate oculos ve- in fi.
stros, & videte regiones, quia albæ sunt iam ad messem. Et † Isa.
qui metit, mercedem accipit, & congregat fructum in vi- 40. g. &
tam eternam: vt & qui seminat, simul gaudeat & qui me- 51. b.
rit. In hoc enim est verbum verum: quia alius est qui semi- Luc. 10. a.
nat, et alius est qui metit. Ego misi vos metere quod vos nõ
laborastis, alij laborauerunt, et vos in labores eorũ introistis.

Vrgentibus Apostolis Christum, vt manducaret de
cibus quos attulerant, παραβολικῶς illis loquitur, dicens:
alium sibi manducandum esse cibum. Quod cum carna-
les adhuc discipuli non intelligerent, planius illis aperit,
dicens: Meus cibus est vt faciam voluntatem eius qui mi-
sit me, & vt perficiam opus eius, id est, opus ad quod me
misi, quasi dicat: non veni corpus ac cutem laute ac mol-
liter curaturus, sed ad hoc veni, vt voluntatẽ patris mei,
et opus, cuius gratia me misit, perficiam, nempe vt, quot-
quot fieri poterit, ad eius agnitionem adducam: & mun-
di peccata, quæ alioqui elui non possunt, nouissimẽ mor-
te mea expiem. Hic meus vnus est cibus, meum vnũ de-
syderium, vt quàm plurimos morte mea & prædicatione
adducam: cui rei collaborare vos mecũ oportet. Quod
similitudine messõrum probat, dicens: Nonne vos di-
citis quod adhuc quatuor menses sunt, & metis venit?
id est, exactis quatuor mensibus (erat enim initium ve-
ris) metendi iam tempus adest? At ego dico vobis, iam
tempus instare atq; adesse metendi, non carnalem ac tem-
poralem messem, sed spiritualem. Et ideo inquit: leuate

oculos vestros, & videte regiones, quoniã albescunt ad messem, quasi dicat: iam prope maturuit seges, ac metendi tēpus statim instat. Seges autem spiritualis animi sunt utcunq; ad recipiendum Christum præparati, per prophetas ac viros bonos in lege peritos, aut alioqui diuino spiritu tactos, quibus opus aliud nihil est, quam falce messoria, hoc est, Apostolorum prædicatione euangelica. Hoc ergo innuit Christus: Meum summum desiderium, vt quam plurimos ad euangelium fidemq; conuertam. Itaque cum iam multi probe parati sint, non modò ex Iudæis, sed & ex Samaritanis, metite ergo, & mihi in horreum cœlestis patris congregate. Nam & messores sua manent præmia: quippe qui congregant fructum in vitam æternam, quando homines prædicatione sua ad vitam æternam adducunt: vt simul gaudeant & seminatores, & messores. Seminatores sunt, qui ante Christi aduentum verè prædicabant, hominesque ad recipiendum eum præparabant. Messores sunt, qui falce verbi prædicatoria eius seminationis fructū messuerunt. Et ne quæque fraudet sua laude Christus, docet alium esse qui seminat, & alium qui metit. Seminatores fuerunt prophetae, & qui ante Christum prædicauerunt: messores, Apostoli, & quique sequaces eorum. Qui ne totam fructus huius sibi gratiam tribuerent: Ego inquit, nisi vos metere quod non laborastis: pars verò agricolis & seminatoribus debetur.

Ex ciuitate autem illa multi crediderunt in eum Samaritanorum, propter verbum mulieris testimonium perhibentis: Quia dixit mihi omnia quæcunque feci. Cum venissent ergo ad eum Samaritani, rogauerunt eum vt ibi maneret. Et mansit ibi duos dies. Et multo plures crediderunt in eum propter sermonem eius. Et mulieri dicebant: Quia non propter tuam loquelam credimus, ipsi enim audiuimus, & scimus quia hic est verè saluator mundi. Post duos autē dies exiit inde, & abiit in Galileam.

Christus non agrè fert verbū suum Samaritanis per mulierem manifestari, quæ ad vnicum Christi verbū abique miraculis Christo credidit, & paruo discrimine ipsam non solū Iudeorū, sed totius mūdi saluatorē agnouit:

uit: iuxta quod Christus illis impropert Matth. 21. Quia publicani & meretrices precedunt vos in regnū Dei. Ad cuius mulieris verba multi Samaritanorum crediderūt, & ad suam confirmandam fidem exierunt ad eum, & adduxerunt in ciuitatem suam, ibiq; duos dies mansit annuncians verbum Dei, & inde exiit in Galilæam.

¶ Ipse enim Iesus testimonium perhibuit, quia propheta in patria sua honorem non habet. Cum ergo venisset in Galilæam, & exceperunt eum Galilæi, cum omnia vidissent quæ fecerat Ierosolymis in die festo: & ipsi enim venerant ad diem festum.

Cum Christus Galilæos conterraneos suos multum duos ad credendum, cum primò huc venerat, & signa fecerat, vt tamen excusationem non haberent, reuisit eos secundò, asserens se non multum habiturum honorem, sicut neque prima vice habuerat. Ipsi tamen læti ipsum susceperunt, propter signa quæ Ierosolymis in die festo viderant, sperantes non minora se visuros in patria sua. De quo honore dictum est Matth. 13. Marc. 6. & Luc. 4. Vide ibi cætera.

Venit ergo iterum in Cana Galilææ, ubi fecit aquam vinū. Et erat quidam Regulus, cuius filius infirmaba: ut Capharnaum: Hic cum audisset quia Iesus adueniret à Iudæa in Galilæam, abiit ad eum: & rogabat eum vt descenderet, & sanaret filium eius. Incipiebat enim mori. Dixit ergo Iesus ad eum: Nisi signa & prodigia videritis, non creditis. Dicit ei Regulus: Domine, descende prius quam moriatur filius meus. Dicit ei Iesus: Vade: filius tuus viuuit. Credidit homo sermoni quem dixit ei Iesus, & ibat. Iam autem eo descendente, serui occurrerunt ei, & nunciauerunt, dicentes: quia filius eius viuere. Interrogabat ergo horam ab eis in qua melius habuerit. Et dixerunt ei: Quia heri hora septima reliquit eum febris. Cognouit ergo pater, quia illa hora erat in qua dixit ei Iesus: Filius tuus viuuit. Et credidit ipse & domus eius tota. Hoc iterum secundum signum fecit Iesus cum venisset à Iudæa in Galilæam.

Cum dicit: Erat quidam Regulus, Græcè βασιλικός, adiectiuè, id est, regius: fortasse vir quidam erat de aula

† Matthæ
13. g.
Mar. 6. a.
Luc. 4. c.
† Matthæ
4. b. & 8.
b.
Mar. 1. b.
Luc. 4. c.

& familia regis Herodis. Puto tamen interpretem legisse βασιλικός, id est, Regulus. Quo nomine significatur non modò parui reges, aut regum filij, sed alicuius vrbis aut oppidi, aut ditionis domini, aut principes & magistratus. Et his fortassis erat inter Iudæos princeps quidam. Nam Iudæum fuisse quodammodo verba testatur Christi ad illum exprobrata: Nisi signa & prodigia videritis, non creditis. Licet aliquatenus Christum credebatur posse filium suum sanare, sed præsentem solum, non autem absentem. Cùm verò credere cœpit Christum filium suum æquè absentem atq; præsentem posse sanare, filij sui sanitatem obtinuit. Vnde firmiter tunc credidit cum tota familia sua.

CAPVT QVINTVM.

Languidum ad piscinam die sabbato curatum iussit lectum suum deferre in domum suam: ex quo Iudæos irritauit, & sumpta occasione probat, quæcunque signa facit, ipsa habet à patre, sine quo nihil ipse facit, nec pater sine ipso, à quo potestatem in viuos & mortuos accipit, vt quos vult, suscitet & iustificet.

Post hæc erat dies festus Iudæorum, & ascendit Iesus Ierosolymam. Erat autem Ierosolymis probatica piscina, quæ cognominatur Hebraicè Bethesda, quinque porticus habens. In hac iacebat multitudo magna languentium, cæcorum, claudorum aridorum, expectantium aque motum. Angelus autem domini descendebat secundum tempus in piscinam, & mouebatur aqua. Et qui prior descendisset in piscinam post motionem aque, sanus fiebat à quacunque detinebatur infirmitate.

Nota est ad literâ historia, ex qua tamen annotare plura possumus. Primùm, quòd miracula quæ Deus operatur, siue per se, siue per sanctos suos, aliquando certis locis, temporibusque ac circumstantijs vt plerique qui alios fide excellunt, gratiæ miraculo factæ participes nõ sint. Erat autem ipsa circumstantia loci Ierosolymæ, & pisci-